

Kurilina O.V.

THE ACTIVITIES OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN PREVENTING THE SPREAD OF FINANCIAL IRREGULARITIES FOUNDATION-TERRORISM

Research Methodology. By means of comparative analysis and deductive method analyzed and discussed different concepts regarding the concept of shadow economy, shadow activities, legalization of the economy. The dynamics and sequence of study of this issue as foreign as domestic scientists. Disclosed activities of international organizations in the sphere of measures to prevent and dissemination of financial irregularities. Displaying system of combating terrorism.

Results. Comprehensively analyzed and discussed different concepts regarding the concept of shadow economy, shadow activities, legalization of the economy. The analyzed studies on this issue as foreign as domestic scientists. analyzed the issue of financial measures to combat money laundering. Economic crime. The activities of international organizations in the sphere of measures to prevent and dissemination of financial irregularities. Displaying system of combating terrorism. Disclosed modern theoretical concepts and economic aspects of the shadow economy and financial crimes.

Novelty. Lies in the reasoned positions on allegations that "using terminology, concepts combating shadow economy; should first point out that regardless of the causes of shadow economic activity, employment in it is the main, and often only source of livelihood for a large number of citizens of Ukraine. The notion of terrorism. In the process of research revealed that it is globalized, it becomes an international basis shadow activity expanding ties with terrorist organizations, representatives of drug trafficking and illegal arms trade.

The practical significance. Based on advanced research methodology stverdzhuyutsya in view of the intensification of the global progressive communities on financial measures to combat money laundering can be noted that compared to previous years, the state legal aid regarding improved on combating money laundering and terrorist financing. But this work requires continuous improvement.

To do this, in our view create a permanent interagency coordinating council on combating money laundering and terrorist financing.

Keywords: shadow economy, economic crime, money laundering, the Eurasian Group on Combating Money Laundering and Financing of Terrorism, terrorism, the Financial Action Group to combat money laundering and terrorist financing, the financial system.

УДК 336.22.02

Щава Р.П.

кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри міжнародного обліку і аудиту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У статті представлено розвиток поглядів на роль фіскальної політики держави в трактуванні основних економічних напрямів, а також вплив податків на розвиток макроекономічних показників національної економіки. Розглянуто позиції зарубіжних учених щодо ступеня державного втручання і невтручання в розвиток економіки і, як наслідок, його впливу на економічне зростання, рівень інфляції і зайнятості населення, рівноваги платіжного балансу.

Ключові слова: податкова політика, фіскальна політика, податкова реформа, державний бюджет.

В статье представлено развитие взглядов на роль фискальной политики государства в трактовке основных экономических направлений, а также влияние налогов на развитие

макроекономічних показателів національної економіки. Розглянуті позиції зарубіжних учених стосовно державного втручання та невтручання в розвиток економіки, як наслідок, його впливу на економічний ріст, рівень інфляції та зайнятості населення, рівноваги платіжного балансу.

Ключові слова: податкова політика, фінансова політика, податкова реформа, державний бюджет.

Постановка проблеми. Важливе місце в економічній політиці в сучасних умовах відводиться фінансовій політиці, оскільки вона має певні інструменти і виконує важливі для держави і населення функції. Питання про роль фінансової політики як інструменту регулювання економіки є особливо актуальним сьогодні, коли виникла реальна потреба пошуку джерел виходу з кризи, боротьби з інфляцією, забезпечення належного життєвого рівня населення та стимулювання розвитку національного виробництва, оскільки всього цього можна досягнути у разі її ефективного застосування, тому важливо визначити теоретико-методологічні підходи до визначення фінансової політики держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основоположні дослідження проблем формування теоретико-методологічних підходів до визначення ефективного фінансової політики, а також можливостей її впливу на формування державного бюджету широко представлено в роботах таких економістів, як В. Базилевич, К. Баластрик, О. Гребельник, С. Львович, В. Опарін, В. Федосов, С. Шумська, Т. Паєнтко, С. Юрій, У. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо, Дж.М. Кейнс, П.А. Самуельсон, М. Фрідмен, К. Р. Макконнелл, С.Л. Брю, Дж. Долан, Д. Ліндсей, С. Фішер, Р. Дорнбуш та ін.

У своїх працях науковці досліджували проблеми формування теоретичних підходів до визначення ефективного фінансової політики. Також учені зробили значний внесок у дослідження особливостей податкового регулювання в країнах світу, обґрунтування напрямів реформування оподаткування в Україні тощо. Водночас питання щодо формування теоретико-методологічних підходів до визначення ефективного фінансової політики потребують подальших досліджень.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз еволюції поглядів на категорію «податки» в трактуванні основних економічних шкіл.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичні та методологічні основи податків, податкової політики та фінансової політики спочатку були закладені меркантилістами. Державне втручання в економіку зводилося не тільки до фінансових і земельних реформ, а й до фінансової політики. Т. Ман був основним представником концепції меркантилізму та вважав що землевласників потрібно розгля-

дати і як власників, і як господарів землі, яка представляє собою основу багатства народу, тому що весь прибуток походить від землі. У зв'язку із цим землевласники оплачують усі податки і несуть на собі весь тягар держави. Таким чином, податки що сплачували землевласники, грали роль економічного інструмента, який забезпечує державі виконання покладених на неї функцій.

Із розвитком і становленням ринкової економіки стали активніше використовуватися методи, характерні для політики меркантилізму, такі як митні пільги і бар'єри, а також мита.

У. Петті як основоположник класичної політичної економії податки розглядав з погляду їх впливу на багатство країни. Він стверджував, що податки не впливають на кількість грошей у країні, а отже, не збільшують і не зменшують багатство країни. На думку вченого, якщо податки витрачаються на вітчизняні товари, то вони не шкодять населенню в цілому, а лише приводять до змін багатства країни і служать для забезпечення і здійснення державних витрат. У. Петті вважав, що яким би великим не був податок, якщо він ділиться пропорційно на всіх, ніхто не втрачає багатства; також він розглянув види державних витрат і виявив причини їх збільшення. Поряд із науковцями ототожнював податки зі страховими платежами, які платники податків сплачують державі на випадок настання будь-якого ризику, і в разі настання страхового випадку вони повинні профінансувати витрати держави щодо забезпечення порядку і захисту власності [7].

Дотримуючись поглядів У. Петті, його послідовник П. Буагільбер вважав, що економічна політика держави була підпорядкована завданню вилучення податкових доходів, що перешкоджає економічному розвитку країни. У зв'язку із цим він пропонував змінити податкову політику за допомогою проведення податкової реформи, яка заміняла регресивну систему оподаткування пропорційним, а в деяких випадках і прогресивним оподаткуванням. Таким чином, П. Буагільбер вважав, що держава, проводячи розумну податкову політику, може забезпечити високий рівень споживання і попиту в країні.

Слід зазначити, що А. Сміт, будучи представником класичної школи, дотримувався поглядів про невтручання держави в економіку

і розглядав податки в першу чергу як джерело поповнення державного бюджету, допускаючи лише тільки використання податків для підтримки національного виробництва. Для розкриття суті податкових платежів А. Сміт запропонував розглядати ренту, прибуток і заробітну плату, а також дотримуватися принципів оподаткування (справедливості, визначеності, зручності, економічності), які стали аксіомами фіскальної політики [12].

Д. Рікардо вважав, що податки повинні використовуватися виключно у фіскальних цілях, і трактував податки як джерело неминучого зла, що перешкоджає процесу утворення та накопичення капіталу. Вчений спробував обґрунтувати взаємозв'язок податків із цінами і доходами, згідно з яким податок на будь-який товар має тенденцію знижувати норму прибутку з його виробництва [9]. Він визначив взаємозв'язок непрямих і прямих податків і вважав, що обкладатися повинні передусім предмети розкоші, а не товари першої необхідності.

Ж. де Сімонді трактував податки як ціну, що сплачується громадянином за одержувані ним від суспільства насолоди і зручності. Він відводив податку роль стабілізатора держави, що забезпечує громадський порядок, гарантію недоторканості особи і власності, стійке функціонування національного ринку [11, с. 135–149].

Відповідно до класичної концепції, фіскальний вплив викликає перерозподіл грошових коштів між державним і приватним секторами й є інструментом, за допомогою якого відбувається фінансове забезпечення виконання державою своїх функцій. Учений трактував податки як джерело неминучого зла, що перешкоджає незворотному процесу утворення та накопичення капіталу.

Проблемі фіскальної політики приділяв увагу К. Маркс, який вважав, що податки виступають основною формою доходів держави, необхідних для утримання буржуазії як панівного класу. На думку К. Маркса, податки є втіленням економічно вираженого існування держави [5, с. 308].

Маржиналісти, зокрема А. Маршалл, приділяли увагу взаємозв'язку непрямих податків і суспільного добробуту, тим самим зумовлюючи необхідне державне втручання, що впливає на стан економіки. Для підвищення суспільного добробуту непрямим податком (надбавкою до ціни), на його думку, необхідно оподатковувати галузі зі спадаючою віддачею, а субсидувати галузі зі зростаючою віддачею; своєю чергою, галузі з постійною віддачею потрібно залишити без державного втручання [6]. Отже, сутність фіскальної політики зводилася до введення податків, що впливають на суспільний добробут.

У рамках маржиналістської теорії К. Віксель, розглядаючи проблеми фіскальної політики, вважав, що основна частина бюджетних надходжень повинна йти не від непрямих податків, як уважав А. Маршалл, а від прямих податків на доходи і майно. На думку К. Вікселя, всі рішення, що стосуються податків, які він розглядав, головним чином, як спосіб безперервного фінансування державних витрат, повинні прийматися в комплексі і відображати суспільні переваги. Відповідно, проблеми фіскальної політики вчений розглядав із позицій теорії граничної корисності та можливості застосувати її до суспільного добробуту.

Погляди К. Вікселя поділяв і розвивав Е. Ліндаль. Він розглядав податки як ціну за надані державою послуги. Вчений дотримувався ідеї прогресивного оподаткування, спираючись на те, що різні податкові ставки забезпечують рівновагу в суспільстві, оскільки платники податків мають різний рівень добробуту.

Проблемам фіскальної політики приділяв увагу А. Пігу, на думку якого необхідно вдосконалювати прибуткове оподаткування, що є дискримінаційним щодо заощаджень. Як наслідок, він обґрунтував введення загального податку на витрати, спрямованого на стимулювання заощаджень. Також науковцем було висвітлено питання встановлення і систематизації податкових преференцій із прибуткового податку [8]. На думку А. Пігу, доцільно ввести податок на трудові ресурси для стимулювання трудової активності.

Альтернативою класичного напрямку виступало кейнсіанство, основоположником якого був англійський економіст Дж.М. Кейнс. На його думку, недосконалість сучасної ринкової економіки не забезпечує стійкого розвитку економіки на рівні повної зайнятості, тому доцільне державне регулювання економіки, одним з інструментів якого виступає фіскальна політика, що робить могутній вплив на економічне зростання, стимулювання схильності до споживання, що підвищує зайнятість населення. Державне регулювання здійснюється шляхом впливу на величину сукупного попиту, основним інструментом якого виступає державний бюджет. Дж.М. Кейнс дотримувався думки про необхідність і корисність введення податку, який стягується із заощаджень для фінансування поточних державних витрат та інвестицій. Розглядаючи роль фіскальної політики в регулюванні економіки, першорядну роль він відводить прогресивному принципу оподаткування, високим податковим ставкам, ґрунтуючись на тому, що зниження ставок супроводжується скороченням дохідної частини бюджету і нестабільністю економіки держави, а також акцентує

увагу на істотній кількості податкових пільг, що стимулюють інвестиційну діяльність. Згідно з концепцією Дж.М. Кейнса, у період підйому економіки необхідно збільшувати податки, а в період спаду, навпаки, скорочувати. Скорочення податків полягає у збільшенні податкових преференцій для монополій і підприємств таких галузей економіки, які є найбільш перспективними для здійснення нового підйому. Прибутковий податок – це автоматичний стабілізатор, здатний у період підйому забезпечувати вилучення до державного бюджету більшої частки зростаючих доходів, тим самим обмежуючи попит, а в період спаду – враховувати зниження доходів [4].

Дотримуючись поглядів кейнсіанства, П. Самуельсон фіскальну політику розглядав як найважливіший інструмент регулювання економіки, водночас вважаючи, що податки сприяють стимулюванню економічного зростання і стабільності, а також зниженню рівня безробіття і інфляції [10, с. 315–316].

Своєю чергою, Л. Клейн, відштовхуючись від ідей Дж.М. Кейнса, вивів рівняння, за допомогою яких можна розрахувати майбутній обсяг виробництва в економіці, використовуючи такі економічні змінні, як оподаткування, інвестиції, фонд заробітної плати і національний дохід. Фіскальну політику він зводив до державних витрат і податків, зміни яких можуть вплинути на валовий національний продукт, споживання і рівень капіталовкладень.

Також проблемою фіскальної політики займався А. Лаффер. Він акцентує увагу на ролі сукупної пропозиції, на яку впливають ставки оподаткування. Згідно з економічною теорією пропозиції, надмірно високий рівень оподаткування негативно впливає на активність економічних суб'єктів, скорочує сукупну пропозицію, призводить до зростання інфляції й уповільнює економічне зростання. Таким чином, під фіскальною політикою А. Лаффер розумів політику уряду, спрямовану на формування доходів державного бюджету за допомогою встановлення взаємозалежності між оптимальними податковими ставками, за яких обсяг податкових надходжень до бюджету буде максимальним.

Монетаристи, зокрема М. Фрідмен, дотримуються думки про мінімальне втручання держави в економіку і віддають пріоритет прямому регулюванню темпів зростання грошової маси. Вчений вважає, що нерівномірний приріст грошей в обігу, викликаний фіскальною політикою, призводить до загальної економічної нестабільності. Спираючись на ці переконання, він робить акцент на необхідності зниження податків, вважаючи, що зменшення ставки

податків сприяє зростанню ділової активності, зайнятості, інвестицій, а також зниженню інфляції і, нарешті, економічному зростанню. Таким чином, представники економічної теорії пропозиції і монетаризму, будучи прихильниками неокласичної теорії, визначали фіскальну політику як механізм стимулювання господарської діяльності шляхом використання податкових пільг і регулювання грошової маси з одночасним зниженням податкових ставок.

Дж. Стігліц особливу увагу приділяв проблемам фіскальної політики, зокрема податковому навантаженню, оподаткуванню капіталу, оптимальному оподаткуванню, податковим реформам. Він визначив п'ять принципів податкової системи, що базуються на економічній ефективності, адміністративній простоті, політичній відповідальності, гнучкості та справедливості. Дж. Стігліц загострив свою увагу на оптимальній структурі оподаткування, яка, на його думку, сприяє максимізації суспільного добробуту.

Дж. Бьюкенен, розглядаючи проблеми фіскальної політики, проаналізував та обґрунтував необхідність конституційної реформи, спрямованої на забезпечення збалансованого бюджету шляхом маневрування державними витратами і податками, тоді як у сфері оподаткування він вимагав конституційних обмежень на повноваження уряду, адже, на його думку, уряд ставить перед собою за мету максимізацію прибутку.

Дж. Долан, Д. Ліндсей застосовують термін «податково-бюджетна політика» і розглядають її як інструмент забезпечення повної зайнятості, цінової стабільності та економічного росту, притримуючись, таким чином, кейнсіанської трактовки терміну «фіскальна політика». Податково-бюджетну політику вони розуміють як систему заходів подолання економічного спаду шляхом використання державних закупівель, зміни структури оподаткування та трансфертних платежів, що, своєю чергою, впливає на сукупний попит.

К.Р. Макконнелл і С.Л. Брю розглядають фіскальну політику як «свідоме маніпулювання податками і державними витратами, що здійснюється для зміни реального валового внутрішнього продукту і рівня зайнятості, контролю над інфляцією та стимулювання економічного зростання» [2, с. 257]. Вони припускають, що фіскальна політика впливає тільки на сукупний попит і ніяк не впливає на сукупну пропозицію.

Серед учених-економістів країн СНД, які займалися дослідженням теорії податків та оподаткування, фіскальної політики, можна виділити Н.І. Тургенева, А.А. Ісаєва, А.А. Соколова,

М.М. Алексеєнко, С.І. Іловайського, І.І. Янжула, П.В. Мікеладзе, А.А. Тривуса.

Н.І. Тургенев приділив увагу проблемам становлення фіскальної політики, роблячи акцент на встановленні помірних податків, принципі рівномірного розподілу податків, виділяючи джерела і види податків, порядок їх справляння та збирання. Ефективність фіскальної політики він пов'язує зі ступенем реалізації політичних свобод, а податки вважає ознакою освіченості держави й обізнаності народу.

А.А. Ісаєв, А.А. Соколов, М.М. Алексеєнко, С.І. Іловайський під час вивчення основ фіскальної політики в першу чергу підкреслюють примусовий характер податків, які є не тільки елементами розподілу, а й одними зі складових частин ціни, а також вони визначають що встановлення, стягування та розподіл податків – одна з основних функцій держави [1, с. 25; 2, с. 140; 3, с. 1].

І.І. Янжул, аналізуючи проблеми фіскальної політики, провідну роль відводив податковому навантаженню, підкреслюючи при цьому, що фіскальні інтереси держави повинні задовольнятися з урахуванням можливостей платників податків, не знижуючи їх життєвий рівень і не звужуючи можливості розширеного відтворення [14, с. 197, 238].

П.В. Мікеладзе визначив завдання фіскальної політики, основними з яких є юридичне узгодження й економічно раціональне задо-

волення особистих і колективних потреб. А.А. Тривус розглядає фіскальну політику з погляду важливості для держави не тільки кількісного зростання виробництва і накопичення, а й матеріальний та економічний зміст даної діяльності. Таким чином, держава повинна одночасно стимулювати і регулювати діяльність господарюючих осіб. У даному разі податки є знаряддям економічної політики і рівняються до рівнодіючої сили, за якої відбувається еволюція ринкової економіки [13, с. 11, 49].

Висновки. Отже, істотне значення має проблема формування і реалізації ефективної фіскальної політики, яка давала б змогу, з одного боку, найбільш раціонально оптимізувати державні доходи, використовуючи належні джерела їх отримання, а з іншого – передбачити обґрунтоване використання державних коштів.

Ефективна фіскальна політика може бути сформована і реалізована лише на основі науково обґрунтованої економічної парадигми в контексті поєднання різних концепцій, оскільки жодна з них не дає змоги визначити комплекс обмежень національної економіки, формальні та неформальні мотиви модернізації фіскальної політики, чинники еволюції фіскальної системи. Стійкість фіскальних норм і правил зумовлюється залежністю від особливостей базових фінансових інститутів. Еволюція фіскальної політики відбувається паралельно з інституційною модернізацією.

Список використаних джерел:

1. Алексеєнко М.М. Погляди на розвиток вчення про податок / М.М. Алексеєнко. – Харків, 1870.
2. Іловайський С.І. Підручник фінансового права / С.І. Іловайський. – Одеса, 1904.
3. Ісаєв А.А. Нариси теорії і практики податків / А.А. Ісаєв. – Ярославль, 1887.
4. Кейнс Дж.М. Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей / Дж.М. Кейнс. – М. : ЕКСМО, 2007.
5. Маркс К. Капітал. Т. 4 / К. Маркс, Ф. Енгельс. – М. : Вид-во політ. лит., 1955. – 638 с.
6. Маршалл А. Принципи економічної науки / А. Маршалл. – М. : Прогрес, 1993. – 594 с.
7. Петті У. Трактат про податки і збори / У. Петті. – М. : Ось-89, 1997.
8. Пігу А. Економічна теорія добробуту / А. Пігу. – М. : Прогрес, 1997.
9. Рікардо Д. Начала політичної економії та оподаткування: обране / Д. Рікардо ; пер. з англ. ; предисл. Л.М. Ключіна. – М. : ЕКСМО, 2008. – 960 с.
10. Самуельсон П. Економіка / П. Самуельсон ; пер. з англ. – М. : Лаб. баз. знань, 1997. – 586 с.
11. Де Сімонді Ж.С. Нові початку політекономії, або Про багатство в його відношенні до народонаселення / Ж.С. Де Сімонді. – М., 1897. 356 с.
12. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / А. Сміт ; пер. з англ. ; предисл. В.С. Афанасьєва. – М. : ЕКСМО, 2007. – 960 с.
13. Тривус А.А. Податки як знаряддя економічної політики / А.А. Тривус. – Баку, 1925.
14. Янжул І.І. Основні початку фінансової науки / І.І. Янжул. – М., 1904.

Schava R.P.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO DETERMINE THE STATE FISCAL POLICY

The paper presents the development of views on the role of fiscal policy in the treatment of major economic trends and the impact of taxes on the development of macroeconomic indicators of the national economy. We consider the position of foreign scholars on the degree of state intervention and non-interference in the economy and, consequently, its impact on economic growth, inflation and employment, balance of payments.

An important place in economic policy in modern conditions is given to fiscal policy because it has effective tools and performs important for the state and public functions. The question of the role of fiscal policy as an instrument of economic regulation is particularly relevant today, when there is a real need to find sources of the crisis, the fight against inflation to ensure adequate living standards and incentives for domestic production, because all this can be achieved if its effective application. It is therefore important to determine the theoretical and methodological approaches to determining fiscal policy. The scientists studied the problem of theoretical approaches formation to the definition of an effective fiscal policy. Also, scientists have made a significant contribution to the study of world fiscal management features, study areas of tax reform in Ukraine. The main purpose of this paper is to analyze the evolution of views on the category of "taxes" in the treatment of major economic schools, because the significance is the problem of formation and therefore the implementation of effective fiscal policy, which would allow, on the one hand - most efficiently to optimize government revenue, by appropriate source of obtaining, on the other hand - to provide reasonable use of public funds. Effective fiscal policy can be formed and implemented only based on scientifically grounded economic paradigm in the context of a combination of different concepts, since none of them makes it difficult to define a set of restrictions on the national economy, formal and informal motives modernization of fiscal policy, fiscal factors evolution. Stability of fiscal rules and regulations is conditioned by dependence on the characteristics of the underlying financial institutions. The evolution of fiscal policy is accompanied by the institutional modernization.

Keywords: tax policy, fiscal policy, tax reform, the state budget.